

Žiljšanj ali kačji kamen

Med robovjem in skalovjem je vse пусто, tiho in mrtvo, samo stari gadje stanujejo in delajo imenitno stvar: žiljšanj ali kačji kamen. Pri tem imenitnem pa težkem delu se pa tako zelo upehajo, da so vsi penasti. Ne draži jih, če ne, te bodo...! Vedi, da niso nikoli tako razdraženi kakor zdaj!

Žiljšanj je tako čudna stvar, da nihče ne ve nič gotovega povedati o njem. Pravijo, da je podoben čudno pisanim kroglicam, ki so skupaj nabrane kakor jagode na molku.

Kdor dobi žiljšanj, ima vsega obilo, česar si le poželi. Če ga položi v žito, mu žitnica nikoli ne bo prazna; če ga prime z denarjem v roki, mu ne bo prišla kača v mošnjo. Če bi ga prijela dekle, bi dobila potem koš otrok.

Vem, da bi ga tudi ti rad dobil. Spleti tedaj slamnato kolo in ga polij s stopljeno smolo. Potem pojdi tja, kjer stanujejo gadje, zažgi kolo in ga potочи čez gade. Vsi se bodo zvili v rōče in se spustili za gorečim kolesom, samo eden bo ostal in varoval zaklad — žiljšanj. Ubij ga, vzemi mu žiljšanj in — primaruha! — nikoli ne boš stradal!

Stradal ne boš, če ti kdo ne ukrade žiljšanja, kakor so ga bili ukradli pred tridesetimi leti tatje pri Macesnovih. Pa res, kakšna bogatija je bila poprej pri Macesnu! Od tistega časa je pa šlo vse narobe, nesreča čez nesrečo, tako da je zdaj pri njih taka beračija, da Bog pomagaj!

Od povodnega moža

Neka deklica je hodila vodo zajemat k studencu. Vsakokrat je opazila, da je bila rosa ometena okrog vode. Zaželela si je: O ko bi to moje bilo, kar roso ometa! Mislila je, da je kaka žival, a bil je le povodni mož tisti, ki je roso ometal. Ker si je tako velikokrat zaželela, je povodni mož dobil takšno moč nad njo, da je enkrat kar ponjo prišel in jo vzel s sabo pod vodo. Tako je postala njegova žena.

Povodni mož je hodil vsak teden na ta svet po meso, a nikoli brez rokavic. Ob letu ga žena poprosi, da bi jo spustil še enkrat na ta svet. On pa pravi:

»Ali nisi več rada pri meni? Ali mi hočeš uiti?«

»Kako bi ne bila rada pri tebi, saj mi ni sile! Tu mi ni treba skoraj nič delati, doma sem pa cel dan imela kaj opraviti; starše bi pa vendar rada obiskala...«

Ker je kljub prošnji ni pustil, ga je prosila, naj dobi tukaj kako žensko, ki bo pri njej za hišno; preganjala ji bo dolgčas, kadar bo on hodil po meso..

In res je pripeljal drugi teden, ko je šel spet po meso, žensko s seboj za hišno. On pa ji reče:

»Nič ne terjaj plačila za službo; kar bo sam dal konec leta, to vzemi. Ne boš se kesala!«

In pri tem je ostalo.

Nekoč je žena vendar še vprašala povodnega moža:

»Kaj bi vendar morala storiti, da bi mogla še enkrat na ta svet?« On pa je dejal:

»Morala bi vsa tvoja žlahta štiri kvatre vsak dan k maši, potem bi te pa izpustil.«

Ona hišni vse to pove in ji pravi, naj gre iz službe in naj nič ne terja plačila: kar bo povodni mož sam dal, naj vzame. Ko pa bo prišla na ta svet, naj pove njenim staršem, kaj morajo storiti, da bo rešena.

Hišna je res odpovedala službo. Povodni mož ji pravi:

»Hišo pometi!«

Pa jo je pometla.

»Kar si nametla, je tvoje plačilo!« ji je še rekel.

Hišna je pobrala smeti v ruto, in ko je prišla na ta svet, so se vse smeti spremenile v čisto zlato. Na domu svoje gospodarice pa je povedala, kaj morajo storiti, da bo hči rešena.

Čez leto in dan spet prosi žena povodnega moža, naj jo pusti, da bo obiskala starše. On pa pravi:

»Pojdi, a privezana boš na verigo, ki je ne bo nihče videl. Ko te bom prvič potegnil, jemaj že slovo; ko te bom v drugo, moraš biti že na sredi pota; ko te bom tretjič, pa moraš biti že pri meni!«

Žena gre, in ko pride k staršem, so bili le-ti prišli ravno od zadnje maše za njeno rešitev. Takoj so poslali po duhovnika in le-ta je začel moliti nad njo in jo blagoslavljal. Tedaj postane vidna veriga, na katero je bila privezana. Verigo so hitro odvezali in jo privezali za močan hrast. Tedaj potegne povodni mož za verigo tako močno, da je hrast izruval. Ko je v drugo potegnil, ga je pridrsal do srede poti, v tretje pa ga je potegnil do sebe globoko pod vodo. Takrat je zavpil:

»Nesrečna bodi, prekleta ženska!«

Ona pa gre po mestu in povprašuje pri mesarjih, če prihaja k njim po meso mož, ki ima vedno rokavice. Nobeden ni vedel zanj, šele na koncu mesta je dobila mesarja, h kateremu je hodil. Naročila mu je:

»Pripravite trto, na levico zvito, in kadar bo spet prišel, ga s tisto trto povežite in od tal vzdignite; kò bi ga ne vzdignili in bi se mogel dotakniti le kapljice vode, bi spet dobil tako moč, da bi vam ušel. Položite ga potem na voz in odpeljite kam daleč. Zato pa prejmete bogato plačilo.«

Res je pripravil mesar trte, zvite na levico, in ko je drugi teden prišel povodni mož v rokavicah po meso, ga je vzdignil od tal, zvezal s tisto trto in naložil na voz.

Peljali so ga nekam daleč, na Dunaj ali kam drugam — ne vem; samo to vem, da je v vsako žensko, ki ga je pogledala, pljunil.

Od divjega moža

Dražgošani so hodili v Jelovico delat drva, s sabo so pa jemali kruha pa mleka. A vsak dan jim je divji mož vse snedel. To je trpelo tako dolgo, dokler niso ugotovili, kdo jim jemlje hrano. Potlej so prinesli s seboj žganja in vina in to skupaj zmešali ter nastavili divjemu možu.

Divji mož je prišel, popil tisto mešanico, se upijanil in zaspal. Dražgošani so ga tako zlahka dobili in zaprli. Tedaj jim je povedal od tiste železne rude, ki jo še zdaj kopljejo v Jelovici. Dobra ruda!

Potlej so ga pa spustili. Ko so ga spustili, je dejal:

»Imeli ste ga ptička v pesteh, pa ste ga spustili. Ko bi ga spustili ne bili, bi vam bil še povedal, čemu je žica sredi orehovega jedra.«